

СТУДЕНТСКИ ПРАКТИКИ В БИБЛИОТЕЧНО-ИНФОРМАЦИОННИЯ СЕКТОР ПО ВРЕМЕ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19: ОПИТ НА КАТЕДРА „БИБЛИОТЕЧНИ НАУКИ“ ПРИ УНИБИТ

Таня Тодорова, Събина Ефтимова, Теодора Генова

Университет по библиотекознание и информационни технологии

Резюме: Академичната общност посрещна предизвикателствата от пандемията от COVID-19 и адаптира своята дейност. Дигиталното образование заяви потенциал за неприсъствено преподаване и обучение, а подходите за осъществяване на студентски практики се обогатиха. По „Еразъм+“ проекта „Дигитално образование за кризисни ситуации: Времена без друга алтернатива“ бе проведено проучване на ситуацията с учебните практики в пет висши училища от България, Германия, Испания и Хърватия в условията на пандемия. В доклада се представя изследване за участието на студенти, обучаващи се в специалности по библиотечно-информационни науки и архивистика в УниБИТ, в стажове по проекта „Студентски практики“, МОН. Осъществено е анкетно проучване сред студенти и ментори.

Ключови думи: студентски практики и стажове, DECriS, МОН, УниБИТ, пандемия.

Въведение. „Еразъм+“ проектът DECriS

През март 2021 г. УниБИТ се включи в „Еразъм+“ проект по Ключова дейност 2 – „Сътрудничество за иновации и обмен на добри практики“, в конкурс, насочен към подкрепа на дигиталното образование и творческите умения в дигитална среда, обявен през септември 2020 г. от Европейската комисия. Координатор на проекта е Факултетът по хуманитарни и социални науки при Университета в Осиек, Хърватия, а партньорската мрежа включва: Университетска фондация Hildesheim, Германия; Университета в Барселона, Испания; Университета по библиотекознание и информационни технологии (УниБИТ), България и Компютърния център на Университета в Загреб, Хърватия.

Проектът „Дигитално образование за кризисни ситуации: Времена без друга алтернатива“ (Digital Education for Crisis Situations: Times When There is no Alternative (DECriS) с Договор №: 2020-1-HR01-KA226-HE-094685 позволи в УниБИТ

(координатор: Т. Тодорова) да се проведат надеждни проучвания с различна методика за оценка на качеството и функционирането на академичните програми и учебен процес, включително в условията на дистанционно обучение и изолация поради пандемия. Всички резултати – за УниБИТ и в съпоставителен план за петте партньорски университета от България, Хърватия, Испания и Германия, са видими от уебсайта <http://decris.ffos.hr/> и са обективирани в научни публикации¹.

Студентските практики и стажове като част от обучението по БИН

Според заложената в учебния план учебна практика за специалностите „Библиотечен и информационен мениджмънт“, „Библиотечно-информационни науки и управление на знанието“ и „Архивистика и документалистика“ в ОКС „Бакалавър“ за редовно обучение, в шестия семестър се реализира практическо обучение във водещи културни и информационни институции с различен профил (100 учебни часа). Учебните практики се провеждат в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, Столичната библиотека, Централната библиотека на БАН и в други университетски, публични и научни библиотеки и архиви. Това дава възможност студентите да преминават през практическо обучение в реална работна среда и да придобият практически умения за професионална реализация.

Освен задължителните практики и стажове, предвидени в учебните планове, практическото обучение включва и участие на студентите в допълнителни стажове, теренни проучвания и съорганизация на международни форуми по БИН, които дават възможност за придобиване на опит и компетенции в професионалната област. Такива са: проектът BG05M2OP001-2.013-0001 „Студентски практики – Фаза 1 и 2“, изпълняван от МОН по ОПНОИР; стажантска програма през 2018 г. и в периода 16 – 20 май 2022 г. по организация на фонда на библиотеката при Българския културен институт „Дом Витгенщайн“ – Виена, Австрия; участие в студентски екипи по съорганизация на международните студентски симпозиуми по БИН – BOBCATSSS 2020 „Информационен мениджмънт, фалшиви новини и дезинформация“ в Париж; виртуална конференция BOBCATSSS „Дигиталната трансформация“, 2021 г., съвместно с Политехническият институт в Порто и Университета в Леон, Испания и в предстоящия симпозиум BOBCATSSS 23-25.01.2024 г. в Университета в Коимбра, Португалия, съвместно с Държавния

университет в Сао Пауло, Бразилия по темата „Информационната професия и устойчивото развитие“.

В периода на пандемията от COVID-19 – от март 2020 г. до 2022 г., не са спирали практическите обучения на студентите благодарение на осъщественото професионално партньорство с Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ и Столичната библиотека. Тези библиотеки не спряха своята дейност, намериха алтернативни варианти, включително чрез онлайн услуги, и приложиха гъвкаво работно време за приемане на студенти практиканти. Практиката е един от най-важните фактори за постигането на положителни резултати в академичното образование и катедра „Библиотечни науки“ успява да осигурява практическо обучение в реална работна среда за своите студенти.

В периода на пандемията изключителна възможност за придобиването на практически опит за студентите в редовна и задочна форма на обучение бе проектът „Студентски практики – Фаза 2“ на Министерството на образованието и науката. В първата и втората фаза на проекта обучаемите от бакалавърска и магистърска степен на катедра „Библиотечни науки“ се включват много активно, като повече от 150 студенти, представители на различни випуски, успешно са приключили стаж от 240 часа в реална работна среда [1]. Тези резултати са предпоставка за изследователския интерес към настоящото проучване.

Методология на изследването

В рамките на изпълнението на „Еразъм+“ проекта „Дигитално образование в кризисни ситуации: Времена без друга алтернатива“ (DECriS) се осъществи изследване на ситуацията с учебните практики и стажове във висшите училища – партньори: Университета в Осиек и Университета в Загреб, Хърватия, Университета в Барселона, Испания, Университета в Хилдесхайм, Германия и УниБИТ, България, в условията на пандемия, с цел да се разработи „Рамка за практикуване в кризисна ситуация“ (Apprenticeship Framework for crisis situations) като интелектуален продукт по проекта DECriS.

В УниБИТ бе приложен методът на онлайн анкетно проучване с участието на две групи анкетиращи: студенти практиканти и ментори от работодателски организации. Анкетният инструментариум бе предоставен от изследователския екип на Университета в Осиек, като се адаптира за респондентските групи на студентите и менторите, към конкретната ситуация в България, и се преведе на български език [2].

В периода 7 – 17 януари 2023 г. се проведе онлайн проучване сред осем ментори от различни организации (Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, Столичната библиотека, Научния архив на Българската академия на науките, вестник „Труд“, Фондация „Институт за систематично обучение през целия живот – ЛСЕИ“ и др.), обучавали студенти от катедра „Библиотечни науки“ по проекта „Студентски практики – Фаза 2“. Анкетната карта, озаглавена „Предизвикателства и възможности за провеждане на практика в онлайн среда“, срещна интереса на менторите – ръководители на студентски стажове и практики по време на пандемичната ситуация през АГ 2020/2021 или АГ 2021/2022.

В същия период се осъществи и онлайн допитване сред 15 студенти от бакалавърски и магистърски програми в редовна, задочна и дистанционна форма на обучение от специалностите „Библиотечен и информационен мениджмънт“, „Библиотечно-информационен и културен мениджмънт“, „Архивистика и документалистика“ и др.

Целта на проучването бе да се придобие надеждна информация как в кризисната ситуация, поради пандемията от COVID-19, е организирано провеждането на учебна практика/стаж на студенти в реална работна среда, със съответните научени уроци и очертали се препоръки. Преподавателите от катедра „Библиотечни науки“ са активни академични наставници по проекта „Студентски практики – Фаза 1 и 2“ на МОН, провеждат анализи и допринасят за комплексността на наблюденията чрез реализирани публикации². Резултатите от проучванията позволяват да се осмислят изводи за оптимизиране на формите на взаимодействие между академичните образователни звена и работодателите при подготовката на бъдещите специалисти.

Резултати

Обобщение на данни от анкетното проучване сред ментори

Проектът „Студентски практики – Фаза 2“ подпомага завършващите студенти да се запознаят с реалните условия на труд и да преценят от първа ръка дали биха искали да продължат по-нататък с тази кариерна възможност. Освен това обучаемите придобиват безценен практически опит на място и получават незаменим шанс да започнат работа по специалността си, след като завършат своето университетско образование.

Едно от предимствата на участието във втората фаза на проекта „Студентски практики“ на МОН, изтъкнато от менторите, е опростената форма за онлайн регистрация и кандидатстване, за изготвяне на работен план и за целия процес на регистриране на резултатите от провеждания стаж. Важно е да се подчертае, че менторите, включили се в проекта, са мотивирани, грижовни, добре подготвени професионалисти, с желание да предадат своите знания и практически умения на практикантите. Въпреки че са много ангажирани със своите служебни задължения, тези професионалисти се справят отлично с обучението на стажанти, при добре установена организация, адаптираща се и към предизвикателствата на пандемичната обстановка. Всички ментори свидетелстват за успешно сътрудничество между академичната институция – УниБИТ, и стажантите, което е предпоставка за качество на процеса.

На въпроса: *„Смятате ли, че практическото обучение в реална работна среда е подходяща форма за възможно най-бърза подготовка на потенциални кадри, които да се реализират после в конкретния сектор?“*, всички ментори отговарят положително. Според споделените мнения обучението в реална работна среда е необходимо както за работодателите, така и за самите студенти. Работодателите имат възможност да подберат и обучат кадри. Студентите успяват да преценят дали тази професия е работата, за която мечтаят. Практическото обучение в библиотечни и архивни институции подпомага професионалното ориентиране на младите хора и те аргументирано вземат решение за реализация в библиотечно-информационния сектор. Например от началото на проекта „Студентски практики – Фаза 2“ са назначени на работа петима от студентите, провели стаж в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“.

В анкетното проучване се интересуваме: *„Съществуват ли необходимите условия – материална база, мотивирани ментори, наличие на време – във вашата организация за провеждане на практически обучения и стажове?“*. Представителите на работодателските организации единодушно заявяват, че условията им са отлични за приемане на практиканти и разполагат с достатъчен брой подготвени, дългогодишни специалисти, които се изявяват като успешни ментори.

„По време на пълното затваряне, причинено от пандемията от COVID, имаште ли практикуващи, които са били изключително ОНЛАЙН?“ – почти единодушно анкетиранията са отговорили с „не“ на този въпрос. Това е логично, тъй като

правилата на проекта „Студентски практики – Фаза 2“ изискват задължително студентите да преминат успешно присъствено практическо обучение от 240 часа. Кризата с COVID-19 и мерките с периоди на изолация са предизвикателство пред всички участници в проекта – студенти, ментори, академични ръководители. Пристъпва се към гъвкава реорганизация на периодите за присъствен стаж в седмици, когато това е допустимо. Част от обучителните дейности, консултации и инструктажи се провеждат в дистанционна форма. Постигане е, че в нито една работодателска организация не е преустановено практическото обучение на студенти заради пандемията. Придобитият опит затвърждава мнението на менторите, че стажантските програми трябва да се изпълняват като теренна работа. За в бъдеще е необходимо да се подобрят условията за студентски стаж по време на кризисни ситуации посредством засилване на сътрудничеството между участващите университети и работодателите – чрез подобряване на онлайн дейностите, базирани на ИКТ, и чрез провеждане на по-мощни образователни кампании.

Според менторите пандемията повдига много въпроси за готовността на институциите да работят и обучават при извънредни ситуации. Очертава се необходимост от създаване на нови политики за адаптиране на практическото обучение на бъдещите кадри при по-оптимално взаимодействие между образователните звена и бизнеса. Процесът на провеждане на студентски практики в кризисни ситуации все още е предизвикателство. Дистанционната работа ще стане напълно възможна и успешна, когато се ускори процесът на дигитализация в културните и архивни институции. Хибридният подход все още плахо се експериментира в обучението на стажанти в библиотечно-информационния сектор и в архивните институции. Практикуването на място в работодателската организация се подчертава като ползотворно както за студентите, така и за приемащата организация.

Обобщение на данни от анкетите със студенти

В изследването са обхванати 15 студенти от различни специалности и форми на обучение в катедра „Библиотечни науки“. Всички участници споделят една и съща основна причина да преминат своя стажантски период – получаване на допълнителен шанс за придобиване на практически знания и умения, докато същевременно получават заплащане по време на обучението си. Мненията на всички респонденти по отношение на

придобития стажантски опит по проекта „Студентски практики – Фаза 2“ на МОН са предимно положителни, с много малки изключения, като се изтъкват редица предимства на тази възможност за надграждащо обучение.

Студентите изказват благодарност за установеното ползотворно сътрудничество с менторите в работодателската организация. Те изразяват положителни впечатления от съвместните си трудови дейности по време на стажантския период. Изтъква се и успешното партньорство с академичните наставници, които имат решаваща роля в подкрепата на взаимодействието студенти – потребители на услугите в библиотечно-информационните и архивни институции.

Резултатите от проучването показват, че в периода на пандемията стажантската практика се провежда предимно присъствено, с някои моменти на взаимодействие в електронна среда с помощта на инструменти като Google Meet и e-mailing, както и чрез работа в автоматизираната библиотечно-информационна система COBISS на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. Присъствената практика се провежда при спазване на пандемичните мерки. Само един от стажантите споделя, че част от дейностите са били в хибриден режим, чрез консултации и задачи, осъществявани онлайн. Анкетиранияте стажанти посочват, че са изпълнявали различни обучителни задачи по време на стаж си, като работа с библиотечни фондове и електронни бази данни, подготовка и изготвяне на библиографски справки, обслужване на читатели и др.

Проучването установява, че половината от студентите споделят мнение, че има предимства от провеждането на стажантска програма онлайн, докато останалите техни колеги смятат, че има недостатъци при дистанционно провеждане на стаж. Най-очевидните недостатъци са липсата на личен контакт с менторите и на възможност за взаимодействие с читателите, невъзможност да се наблюдава дейността на работещите практики, да се учат от ежедневието на специалистите. Препоръките, дадени от анкетиранияте студенти, са главно по отношение на разширяване на обхвата на стажантската програма и увеличаване на възможностите за по-голямо присъствие в работодателски организации в периода на академичното обучение.

Осъщественото проучване на студентското мнение може да служи като илюстративен пример за настоящите нагласи и мнения на студентите от УниБИТ за участието в практики и стажове в реална работна среда. То е с потенциал да се използва за създаване

на пътна карта за подобряване на условията и подходите за организиране на практически обучения по време на кризисни ситуации, и не само.

Заклучение

В България все повече университети трансформират традиционното обучение, което се фокусира главно върху академични и теоретични знания, и се насочват към взаимодействия с практиката за развитие на професионалните умения и компетентности на бъдещите кадри.

Изследователите и професионалистите, представители на библиотечно-информационните науки и образование, са призвани да бъдат активни участници в укрепването на връзките между образованието, научните изследвания и професионалния сектор. Опитът на катедра „Библиотечни науки“ и резултатите от анализите за постигната ефективност от включването на обучаемите в надграждащо практическо обучение и в условията на криза се очертаха като добра академична практика. Активната промоция на възможностите за студентски стажове и изграденото академично доверие между студенти и преподаватели са ключов фактор за включването на младите хора в практическа заетост и за установяване на ползотворни взаимодействия с потенциални работодатели.

Находите от проучванията в пет европейски университета предстои да се обективират в разработване на „Рамка за практикуване в кризисна ситуация“, интелектуален продукт по проекта DECriS.

Благодарности: Докладът е разработен по проект „Дигитално образование за кризисни ситуации: Времена без друга алтернатива“ (Digital Education for Crisis Situations: Times When There is no Alternative, DECriS), Erasmus+, Contract Number: 2020-1-HR01-KA226-HE-094685.

Бележки

¹ Уебсайт на проекта „Дигитално образование за кризисни ситуации: Времена без друга алтернатива“ (Digital Education for Crisis Situations: Times When There is no Alternative (DECriS), Erasmus+, Contract Number: 2020-1-HR01-KA226-HE-094685. <<http://decris.ffos.hr/>>.

² Преподавателите от катедрата, работили по проекта „Студентски практики – Фаза 1 и 2“ на МОН, като академични наставници са реализирали множество публикации:

Ефтимова, С. Активност на студентите от катедра „Библиотечен мениджмънт“ в Проект BG05M20P001-2.002-0001 „Студентски практики – ФАЗА 1“. – В:

Съвременни измерения на европейското образователно и научно пространство. Сборник с доклади от XII Международен пътуващ семинар на УниБИТ „Културни връзки между България и Суверенния Малтийски орден“, България – Италия, 18 – 23 май 2018 г., т. 6. София: За буквите – О писменехъ, 2018, с. 155 – 163.

Ефтимова, С. Инвестиция в бъдещето: Участие на студентите от специалност „Архивистика и документалистика“ в проект, ориентиран към възможност за плавен преход от образователната институция към реализация на трудовия пазар. – В: *Българските земи в архивите и документите от XVIII – XIX век: модерност и традиция*, 29 октомври 2021 г., София, УниБИТ. София: За буквите О писменехъ, 2022, с. 423 – 437.

Ефтимова, С., И. Дамянова. Проектът „Студентски практики“ – фаза 1 – възможност за възвращане на една училищна библиотека. – В: *Библиотека*, 2019, № 5, с. 37 – 42.

Eftimova, S. Attitudes Towards Professional Realization of Students Majoring in Archival and Documentation Studies after Graduation. – In: *ICERI2021 Proceedings*, 14th annual International Conference of Education, Research and Innovation, Virtual conference, 8th – 9th of November, 2021, pp. 2544 – 2549.

Eftimova, S. Opportunities for Gaining Practical Experience and Improving Practical Skills of Students of Archival and Documentary Studies in the Context of Modern Knowledge Society. – In: *ICERI2021 Proceedings*, 14th annual International Conference of Education, Research and Innovation, Virtual conference, 8th – 9th of November, 2021, pp. 2538 – 2543.

Eftimova, S. Participation of Bachelor and Master Students from the Specialties of Archival and Documentary Studies, University of Library Studies and Information Technologies in the “Student Practices – Phase 2” Project. – In: *ICERI*, 2022, pp. 3889 – 3894.

Mukanova, P., K. Mincheva, S. Eftimova. Student Practices: An Opportunity to Develop the Potential of Learners in a Real Working Environment. – In: *INTED2020 Proceedings*, 14th annual International Technology, Education and Development Conference, Valencia, 2 – 4 March, 2020, pp. 5151 – 5155.

References/Литература

- Mukanova, P., K. Mincheva, S. Eftimova.** Student Practices: An Opportunity to Develop the Potential of Learners in a Real Working Environment. – In: *INTED2020 Proceedings*, 14th annual International Technology, Education and Development Conference, Valencia, 2 – 4 March, 2020, pp. 5151 – 5155.
- Jakopec, T., T. Aparac-Jelušić.** Challenges and Opportunities of Conducting Student Internships during the Lockdown. – In: *11th International Conference EDUvision 2021 “New Contemporary Challenges – Opportunities for Integrating Innovative Solutions into 21st Century Education”*. Orel, Mojca; Brala-Mudrovčić, Jasminka; Miletić,

Josip (ur.). Ljubljana: EDUvision, Stanislav Jurjevčič s.p., 2021, pp. 12 – 23.

За авторите

Таня Тодорова е проф. дн, ръководител на катедра „Библиотечни науки“ и заместник-ръководител на ЮНЕСКО катедра „ИКТ в библиотечните науки, образованието и културното наследство“ при УниБИТ.

За контакт с автора: t.todorova@unibit.bg

Събина Ефимова е главен асистент, преподавател в катедра „Библиотечни науки“. Доктор е по научната специалност „Книгознание, библиотекознание, библиография“.

За контакт с автора: s.efimova@unibit.bg

Теодора Генова е преподавател по английски език към Департамента по общообразователни дисциплини, УниБИТ. Доктор е по научната специалност „Сравнително образование“, магистър по английска и българска филология. Преподава общ и специализиран английски език на студенти в бакалавърските обучителни програми на УниБИТ. Автор е на публикации в областта на сравнителното и международното образование, методикаат на преподаването на английски език за специфични цели, интеграцията на уязвими групи. Част е от екипа по проекта, посочен в този доклад.

За контакт с автора: t.genova@unibit.bg

STUDENT INTERNSHIPS IN THE LIBRARY AND INFORMATION SECTOR DURING THE COVID-19 PANDEMIC: EXPERIENCE OF LIBRARY SCIENCES DEPARTMENT AT ULSIT

Tania Todorova, Sabina Eftimova, Teodora Genova

University of Library Studies and Information Technologies

Abstract: Academic community has met the challenges of the COVID-19 pandemic and is adapting its activities. Digital education has claimed the potential for absentee teaching and learning, and approaches to student practices have been enriched. Under the Erasmus+ project entitled DECriS, a study of the situation with student's internship in pandemic conditions in five higher education institutions from Bulgaria, Germany, Spain and Croatia was conducted. The report presents a study on the participation of students studying the majors of LIS and Archival Studies at ULSIT during their internship period under the "Student Practices" project of the MES. A questionnaire survey was conducted among both students and mentors.

Keywords: student practices and internships, DECriS, MES, ULSIT, pandemic.

About the Authors

Tania Todorova is a Professor, DSc., Head of Library Sciences Department and Deputy Chair of UNESCO Chair "ICT in Library Studies, Education and Cultural Heritage" at ULSIT.

To contact the Author: t.todorova@unibit.bg

Sabina Eftimova, Chief. Assist. Prof. PhD is a lecturer at the Department "Library Sciences". She is a PhD in the field of Bibliology, Librarianship, Bibliography.

To contact the Author: s.eftimova@unibit.bg

Teodora Genova, PhD is a lecturer of English at the Department of Comprehensive Studies, ULSIT. She holds a doctoral degree in Comparative and International Education and a Master's degree in English and Bulgarian Philology. She teaches general English and English for specific purposes to students in the bachelor's degree programs of ULSIT. She is the author of publications in the field of comparative and international education, methods of teaching English for specific purposes, integration of vulnerable groups. She is a part of the project team mentioned in this report.

To contact the Author: t.genova@unibit.bg